

Juurevaa kotoutumista

Sari Pöyhönen

”Juurevaan kotoutumiseen kuuluu kielitaito, koulutus, työ ja tasavertainen osallisuus yhteiskuntaan.” Näin totesi ministeri Lauri Ihalainen avatessaan Osallisena Suomessa -hankkeen neuvottelupäivät 7.11.2012 Finlandia-talolla. Paikalla oli runsas joukko kotoutumistyön ammattilaisia: sosiaalityöntekijöitä, TE-toimiston työvoimaneuvojia, opettajia ja ohjaajia, hankkeiden työmyyriä, järjestöjen edustajia, virkamiehiä valtionhallinnosta, ELY-keskuksista ja kunnista, työmarkkinajärjestöjen asiantuntijoita, tutkijoita, opettajankouluttajia, työnantajiakin. Ihmisiä, joilla on kädet savessa ja jotka tekevät työtään paitsi ammattitaitoisesti myös sydämellään. Maahan juurtuneita ja juurtuvia.

Päivän jälkeen jäi tunne, että viime vuodet tällä alueella ovat olleet kehittämisentäyteisiä ja kantaneet hedelmää. On opittu tekemään yhteistyötä, tunnistamaan tarpeita ja ymmärtämään, että maailma ei tältäköön kantilta ole valmis. Kyynistymisen käärme ei ole vielä kovin hyvin löytänyt pesäänsä uurastajien luota, vaikka väsymys projekteihin ja kaipuu pysyviin ratkaisuihin tuli esiin monissa puheenvuoroissa.

Kun ympyrä kohtaa nelion – koulutuksen ja työn yhtensovittamisesta

Tämän teemanumeron jutut keskittyvät maahanmuuttajien kotoutumiseen ja kotouttamiseen, mutta ne kertovat myös yleisemmin kielestä, koulutuksesta ja yhteiskunnasta. *Sanna Eloholma* ja *Elina Kauppila* raportoivat tutkimuksestaan, jossa he pureutuivat maahanmuuttajien kokemuksiin ammatilliseen koulutukseen valmistavasta koulutuksesta. Tästä koulutusmuodosta on vielä varsin vähän tutkimusta, ja on tärkeää, että nimenomaan koulutukseen osallistujien ääni pääsee kuuluville. Sannan ja Elinan haastattelemat opiskelijat olivat tyytyväisiä siihen, että he olivat voineet koulutuksessa kartuttaa suomen kielen taitoaan ja luoda kontakteja toisiin samassa elämäntilanteessa oleviin opiskelijoihin. Sen sijaan kehitettävää olisi mm. opiskelijoiden ammatillisten tarpeiden huomioimisessa ja joustavammissa ratkaisuissa yhdistää MAVA-koulutuksen ja ammatillisen peruskoulutuksen opintoja. Turhautumista hitaasti etenevästä koulutuksesta oli myös havaittavissa. Tutkimukseen osallistuneilla oli kova tarve päästä työelämään, ja sinne päästäkseen he tarvitsivat mielestään suomalaisen tutkinnon.

Työelämän ja koulutuksen epäsuhtaa, koulutusinflaatiota, ruoti vastikään myös Osmo Soininvaara [Suomen Kuvalehdessä](#) (2.11.2012) pohtiessaan syrjäytymisen syitä. Työelämän vaatimukset ovat kohonneet ja monelle alalle vaaditaan ikään kuin varmuuden vuoksi monen vuoden opinnot.

Kielitaito-korttikin viuhuu. Tästä verenkiertoa vilkastuttava esimerkki on Turusta, jossa paikallisen

taksiyhdistyksen taksinkuljettajien kurssin järjestäjät ovat todenneet, että taksityö vaatii ”hyvää suomen kielen taitoa, vahvaa paikallistuntemusta ja vaativien laitteiden käyttöä” ([Yle Uutiset](#) 7.9.2012). Mitä tarkoitetaan hyvällä suomen kielen taidolla? Kuka sen määrittelee? Miksi?

Työstä ja suomen kielen taidosta kirjoittaa *Anu Miranda Mustonen* hoitoalan näkökulmasta. Hän kuvaa julkista keskustelua hoitoalan ammattilaisten kielitaitovaatimuksista, erityisesti sitä, millaista suomen kielen taitoa maahanmuuttajalta vaaditaan. Tätäkin aluetta on tutkittu ja kehitetty. Hyviä esimerkkejä ovat Suomi työkielenä -tutkimushanke sekä Helsingin kaupungin ASKI-hanke. Anu tarkastelee asiaa kielikouluttajan kannalta ja kertoo, miten Jyväskylän ammattikorkeakoulussa on kehitetty hoitoalan opiskelijoiden suomen kielen opintoja niin, että ne tukevat ammatillisen kielitaidon kehittymistä. Vaikka englanninkielisissä opinnoissa on pakollisia suomen kielen opintoja hyvin vähän, opiskelijat ovat valinneet kurseja paljon enemmän. Tämä kieli opiskelijoiden motivaatiosta työllistyä Suomeen.

Osallistavaa kotoutumiskoulutusta

Entäpä se aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus, jonka rakenteita ja käytänteitä tällä hetkellä kovasti ravistellaan? Millaisia arjen ratkaisuja ja hyviä käytänteitä on kehitetty, jotta osallisuudesta puhuminen muuttuisi teoksi? Tästä on kaksi hyvää esimerkkiä: Vantaalta ja Pudasjärveltä. Äkkiseltään Vantaalla ja Pudasjärvellä ei tuntuisi olevan mitään yhteistä. Vantaa kuuluu metropoliin, Pudasjärvi taas on 9000 asukkaan kaupunki Pohjois-Pohjanmaalla. Sekin tosin on suurkaupunki – pinta-alaltaan suurin Suomessa. Vantaa ja Pudasjärvi ovat Osallisena Suomessa -hankkeen kokeilukuntia. Molemmissa kehitetään kunnan peruspalveluja siten, että ne nykyistä paremmin ottavat huomioon maahanmuuttajan tarpeet.

Minna Intke Hernández ja *Pirkko Matkaselkä* kertovat Osaava vanhempi -kokeilusta, jossa kehitetään kotonaan lapsiaan hoitavien vanhempien ja heidän usein alle kouluikäisten lasten toiminnallista suomen oppimista. Kokeilusta vastaa vankka moniammatillinen tiimi sosiaali- ja terveystalviteista, avoimesta varhaiskasvatuksesta, asukaspuistoista ja Vantaan aikuisopistolta. Tulokset ovat erittäin rohkaisevia. Vanhempien suomen kielen taito on kehittynyt, mikä puolestaan on lisännyt aktiivisuutta ja katseen suuntaamista työelämään.

Pudasjärven kokeilusta kokemuksia jakavat *Virpi Harilahti-Juola* ja *Katja Ruunaniemi*. Pudasjärven kotoutumiskoulutuksessa oppiminen sidotaan ympäröivään lähiyhteisöön. Suomen kieltä opitaan paitsi luokkahuoneessa myös muussa toiminnassa: osallistamalla lähiyhteisön toimintaan ja tekemällä arjen askareita. Opetukseen on integroitu myös taideaineita ja liikuntaa. Kaupungin järjestämä koulutus on ollut siksikin tärkeä, että odotusaika työvoimapolitiittiseen koulutukseen on usein pitkä: yli puoli vuotta. Pudasjärven kokeilu rohkaisee muitakin pieniä kuntia kotouttamistyön kehittämässä mutta se tarjoaa myös isommille kunnille ajattelemisen aihetta peruspalvelujen järjestämisestä.

Opettajuuden äärellä

Moni työikäinen aikuinen maahanmuuttaja käy läpi paitsi kieleen ja kulttuuriin liittyviä myllerryksiä, myös suhdetta omaan koulutukseensa ja ammattiinsa. Millainen markkina-arvo kotimaassa hankitulla koulutuksella ja ammattitaidolla on uudessa maassa? Millaista osaamista ammatissa edellytetään? Millaisiin toimintakulttuureihin olisi soiaalittuttava? Omaa ammatillista polkuaan opettajaksi kuvaa *Anatoly Stikhin*. Hän kirjoittaa mm. koulutus- ja opetuskulttuurien julkilausutuista ja piiloisista merkityksistä, opettajuuteen soiaalittumisesta ja näkemyksistään oppimisesta ja opetuksesta. Anatoly herättelee pohtimaan koulujen monikulttuurisuutta opetushenkilöstön näkökulmasta. Millaisia tarinoita työyhteisöihin integroitumisesta maahanmuuttajataustaiset opettajat voisivat kertoa? Mikä on heidän asemansa suomalaisessa koulussa?

Myös *Anne Kupila* tarkastelee opettajien ammatti-identiteettiä kertoessaan Saksan kansalaisopistoissa toimivien suomen kielen opettajien tilanteesta. Hän nostaa esille varsin kipeän kysymyksen siitä, miten koulutuskentällä suhtaudutaan ammatillisesti kelpoisiin opettajiin ja niihin, jotka ovat oppineet ammatin pitkän työkokemuksen myötä.

Kysymys ei ole kovin tavaton tai vieras täällä Suomessakaan. Tampereen yliopistossa on jo pitkään kehitetty maahanmuuttajataustaisten opettajien koulutusohjelmaa SPECIMA-hankkeen rahoituksella. Tätä Kuulumisia-koulutusohjelmaa esittelevät *Tuula Pantzar*, *Juha Merta* ja *Outi Stüber*. Koulutuksella on kunnioitettava tavoite: sen avulla pyritään edistämään ammatillista yhdenvertaisuutta niin opettajien työmarkkinoilla kuin opettajanhuoneissakin. Yksi tällainen ammattiryhmä on oman äidinkielen opettajat.

Opettajan päiväkirja -juttusarja jatkuu kotoutumiskouluttajan ajatuksilla. *Kristiina Haapasalo* toimii kouluttajana Vaasan aikuiskoulutuskeskuksessa. Kristiina kertoo hyvistä päätöksistään ennen kurssin alkua ja kuvaa sitä inhorealista todellisuutta kurssilla, jossa aikuisten maahanmuuttajien luku-, kirjoitus- ja oppimistaidot ovat eritasoisia ja joiden kanssa kouluttajalla ei välttämättä ole yhteistä kieltä – vielä.

Kirjoittaja on Kielikoulutuspolitiikan verkoston johtaja ja hoitaa soveltavan kielitieteen professuuria Jyväskylän yliopistossa.

JK. Onko se tämä pimenevä vuodenaika, joka on saanut *Linda Saukko-Raudan* synkkiin ajatuksiin? Inhorealismia ja kotoutumista tämäkin.